

Zoirova Diyora Shavkat qizi

O'zbekiston davlat Jahon Tillari Universiteti talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada Aleksandr Faynberg lirikasiga mansub she'r badiiy-estetik va g'oyaviy jihatdan tahlil qilinadi. Asarda tabiat tasvirlari orqali inson ruhiyati, xotira, sog'inch va minnatdorlik tuyg'ularining ifodalanish usullari yoritiladi. She'r kompozitsiyasi, obrazlar tizimi, poetik vositalar hamda falsafiy qatlam izchil ravishda tahlil etilib, lirik qahramonning ichki evolyutsiyasi ochib beriladi. Tadqiqot natijasida tabiat va ruhiyat uyg'unligi Faynberg ijodining muhim estetik tamoyili ekani asoslanadi.

Kalit so'zlar: lirika, poetik obraz, ramziylik, tabiat tasviri, ruhiy kechinma, kompozitsiya, falsafiy mushohada.

Kirish

XX asr o'zbek she'riyatida ruhiy teranlik va falsafiy mushohada bilan ajralib turadigan ijodkorlardan biri Aleksandr Faynbergdir. Uning she'rlarida inson qalbidagi nozik tebranishlar tabiat manzaralari bilan uyg'un holda tasvirlanadi. Shoir voqelikni bevosita tasvirlashdan ko'ra, uni ruhiy holatning ramziy ifodasiga aylantirishga moyildir. Shu jihatdan uning lirikasi ichki sukunat, xotira va sog'inch bilan yo'g'rilgan poetik olam sifatida namoyon bo'ladi.

Tahlil qilinayotgan she'rda ham dastlab tabiat manzaralari tasvirlanadi, ammo asar davomida bu manzaralar lirik qahramon qalbining aks-sadosiga aylanadi. Sovuq yomg'ir, kulrang tong, barg siz butoq kabi obrazlar insonning ichki iztirobi va ayni paytda topilgan baxtning ramziy ifodasidir. Mazkur maqolaning maqsadi she'rning g'oyaviy-badiiy xususiyatlarini ochib berish, undagi ramziy qatlamni tahlil qilish hamda lirik qahramon ruhiy kechinmalarini ilmiy asosda talqin etishdan iborat.

Asosiy qism

She'rning dastlabki bandlaridayoq g'amgin va tund kayfiyat hukmronligi seziladi. "G'amgin tortar tiniq ko'l bu choq" misrasida tashqi osoyishtalik bilan ichki

iztirob o'rtasidagi ziddiyat mujassam. Tiniq ko'l odatda sokinlik va poklik timsoli bo'lsa-da, "g'amgin tortar" iborasi bu sokinlik ortida yashirin og'riq borligini anglatadi. "Kuz singari tund, bulutli yoz" tasviri esa paradoksal xarakterga ega. Yoz faslining kuzga o'xshatilishi ruhiy beqarorlikni ifodalaydi. Bu yerda fasllar ramziy ma'no kasb etib, inson qalbidagi ichki sovuqlikni bildiradi.

She'rdagi tabiat tasviri oddiy fon vazifasini bajarmaydi. Aksincha, u ruhiy jarayonning faol ishtirokchisiga aylanadi. Barg siz butoqning "xotir sasi" bilan bog'lanishi jonlantirish san'atining yorqin namunasi hisoblanadi. Butoq go'yo o'tmishdan sado berayotgan ovozga aylanadi. Shamolning derazaga urilishi, qushchani bo'zlashi kabi tasvirlar ham tashqi harakat orqali ichki bezovtalikni kuchaytiradi. Shoir tabiatni ruhiy kayfiyatning aks-sadosi sifatida talqin qiladi.

Asar kompozitsiyasida ruhiy evolyutsiya kuzatiladi. Dastlab g'amginlik, yolg'izlik va sovuqlik hukmron bo'lsa, keyingi bandlarda ohang asta-sekin o'zgaradi. "Baxtiyorman uchratgan ondan" misrasi butun she'r mazmunida burilish yasaydi. Oldingi sovuq va kulrang manzaralar fonida bu e'tirof yanada yorqinroq jaranglaydi. Lirik qahramon uchun uchrashuv hayotiy mazmun kasb etadi. Demak, asar ichki dramatism asosiga qurilgan bo'lib, iztirobdan minnatdorlikka tomon harakatni ko'rsatadi.

"Kim o'tmishin unutsa bu dam" misrasi she'rning falsafiy markazini tashkil etadi. Bu satr umumlashma xarakterga ega bo'lib, inson va xotira o'rtasidagi bog'liqlikni ta'kidlaydi. O'tmishni unutish – o'zligini yo'qotish bilan barobar. Shoir shu tariqa insonni ruhiy ildizlarini asrashga da'vat etadi. O'tmish iztiroblari bugungi baxtning qadrini oshiradi degan fikr ilgari suriladi.

She'rning so'nggi bandlarida minnatdorlik tuyg'usi ustuvorlik qiladi. "Minnatdorman kulrang kunchiqar" misrasi ayniqsa e'tiborga molik. Odatda tong yorug'lik va umid timsoli sifatida tasvirlanadi. Ammo bu yerda u "kulrang" sifat bilan keladi. Demak, baxt mutlaq yorug'lik emas, balki hayotning murakkab ranglari bilan uyg'un holda mavjud. Shoir hayotni romantik ideallashtirishdan qochadi; u real kayfiyatni saqlagan holda ichki quvonchni ifodalaydi.

Badiiy vositalar nuqtai nazaridan she'rdagi epitet, metafora va personifikatsiya faol qo'llanadi. Tovush takrorlari orqali musiqiylik yaratiladi. Qisqa va lo'nda misralar she'rga ichki dinamika beradi. Shoir ortiqcha tasvirdan qochib, minimal ifoda orqali chuqur ma'no yaratadi. Bu Faynberg lirikasining muhim uslubiy belgilaridan biridir.

Lirik qahramon obrazi sezgir va tafakkurli shaxs sifatida gavdalanadi. U tabiatdagi eng mayda o'zgarishlarni ham qalbi orqali his qiladi. Xilvat makonda

kechgan sukunat ichki izlanishga aylanadi. Uchrashuv esa ruhiy yangilanish manbai bo‘ladi. Shu tariqa asarda insonning iztirobdan o‘sib chiqishi g‘oyasi ilgari suriladi.

Xulosa

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, Aleksandr Faynbergning mazkur she‘ri tabiat va ruhiyat uyg‘unligi asosida qurilgan chuqur falsafiy lirik asardir. Tabiat manzaralari inson qalbidagi murakkab kechinmalarni ochib berish vositasiga aylangan. Sovuq yomg‘ir, kulrang tong va barg siz butoq obrazlari iztirob va xotira timsoli bo‘lsa, uchrashuv va minnatdorlik satrlari ruhiy yuksalishni ifodalaydi.

She‘r kompozitsion jihatdan izchil va dramatik rivojga ega. Dastlabki g‘amgin kayfiyat yakunda minnatdorlik va ichki osoyishtalikka ulanadi. Bu esa inson hayotida sinovlar ma‘naviy kamolotga xizmat qilishini anglatadi. Faynberg lirikasining o‘ziga xosligi sodda tasvir orqali chuqur falsafiy xulosa berishidadir. Mazkur she‘r ham shoir ijodining ana shu estetik tamoyillarini yaqqol namoyon etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

- 1.Faynberg A. Tanlangan she‘rlar. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2010.
- 2.Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: O‘qituvchi, 2012.
- 3.Qo‘chqorov R. Adabiyot nazariyasi asoslari. Toshkent: Fan, 2009.
- 4.Umurov H. Badiiy asarni tahlil qilish metodikasi. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2015.